

Aan de leden van de raad van de gemeente Heerenveen

Heerenveen, 19 juli 2021.

Onderwerp: Raadsbrief “Klaar voor de Omgevingswet” - quickscan.

Geachte heer, mevrouw,

In deze rekenkamerbrief doen wij verslag van de uitkomsten van onze Quick scan Klaar voor de Omgevingswet. Op basis van de ontvangen documenten en toetsing aan door de VNG vastgestelde normenkader “Route 2022 voor gemeenten en Uitvoeringsdiensten” kunnen uitspraken worden gedaan of de gemeente Heerenveen zich voldoende heeft voorbereid om de Omgevingswet op een verantwoorde wijze te implementeren in de gemeentelijke organisatie.

#### 1. Inleiding/achtergrond van het onderzoek

De invoering van de Omgevingswet is een majeure operatie voor de gemeenten. Er verandert dankzij de Omgevingswet veel voor gemeenten. Naast een organisatorisch en juridisch vraagstuk betekent de invoering van de Omgevingswet een grote digitaliseringsslag. In de omgevingsvisie komt een brede, veelomvattende visie van de gemeente op de leefomgeving samen. Door de bundeling van informatie worden gemeentelijke kokers doorbroken. Van ambtenaren en bestuurders mag verwacht worden dat zij een meer faciliterende houding aannemen. Dus niet alleen toetsen of iets past in een omgevingsplan, maar ook meedenken met initiatiefnemers hoe zij een plan kunnen realiseren. Dat vraagt een verandering in de manier van samenwerken: vooral regisseurschap en meer burgerparticipatie. Kortom een grote verandering binnen de regelgeving en uitvoering in het fysiek domein!

Bij het opstellen van het onderzoeksprogramma 2021 scoorde bij een groot aantal raadsleden het onderwerp Implementatie Omgevingswet hoog. Vandaar dat de rekenkamercommissie besloten heeft om een Quick scan onderzoek uit te voeren waarbij wordt onderzocht of de gemeente in staat is om per 1 januari 2022 de Omgevingswet met succes in te voeren. Inmiddels heeft het rijk, in nauwe afstemming met de andere overheden, besloten de inwerkintreding van de Omgevingswet op te schorten naar 1 juli 2022.

## 2. Nota van bevindingen.

In de bijgevoegde Nota van bevindingen van 1 juni 2021 staan de resultaten van het onderzoek beschreven. De ontvangen documenten zijn getoetst aan het normenkader “Route 2022 voor gemeenten en uitvoeringsdiensten”. Deze roadmap is opgesteld door de VNG en bedoeld om gemeenten te ondersteunen bij het implementeren van de Omgevingswet. De minimale acties die de gemeente moet uitvoeren staan hierin beschreven en in de Nota van bevindingen is getoetst in hoeverre de gemeente Heerenveen hieraan voldoet.

## 3. Beantwoording van de onderzoeksvraag en subvragen.

In het onderzoek staat onderstaande vraag centraal:

Hoofdvraag:

*Is de gemeente Heerenveen voorbereid om op 1 januari (nu juli) 2022 de Omgevingswet te implementeren?*

De gemeente ligt goed op koers om de Omgevingswet met succes te implementeren, zeker nu besloten is om de inwerkingtreding van de Omgevingswet uit te stellen tot 1 juli 2022. Gemeente is in een vroegtijdig stadium (2016) gestart om gefaseerd de Omgevingswet te implementeren met behulp van een projectstructuur Programma Omgevingswet, waarin vijf deelprojecten zijn uitgewerkt: omgevingsvisie, omgevingsplan, klantreizen, digitaal stelsel en programma. Aan dit laatste deelproject is nog geen uitvoering gegeven. De gekozen projectstructuur sluit bijna naadloos aan bij de deelacties, zoals die staan benoemd in het document “Route 2022 voor gemeenten en uitvoeringsdiensten” van de VNG. De uitvoering van de meeste deelprojecten ligt op schema of zijn inmiddels -nagenoeg- afgerond. Slechts een beperkt aantal deelacties loopt achter, maar met de extra tijd die beschikbaar komt kan deze achterstand worden weggewerkt. Het gaat hierbij o.a. om voorbereiding specifieke programma’s, optimaliseren van de werkprocessen, nieuwe legesverordening, herstructureren dienstenpakket FUMO en vaststellen integraal opleidingsplan.

De **transitie** naar de Omgevingswet per 1 juli 2022 is dan in de basis op orde en vanuit deze basis kiest de gemeente ervoor om door te groeien naar een gewenste uitvoering van de Omgevingswet. Wel zal er in 2022 en daarna verder geïnvesteerd moeten worden in de organisatie en medewerkers om ook tot een volwaardige **transformatie** (cultuurverandering) te komen om daarmee de Omgevingswet tot een succes te maken.

## Subvragen

- a. *Wat moet de gemeente minimaal hebben gedaan om op 1 januari (nu 1 juli) 2022 voorbereid te zijn op de Omgevingswet?*

De gemeente volgt de roadmap van de VNG “Route 2022 voor gemeente en uitvoeringsdiensten” en zorgt daarvoor dat daarmee alle minimale acties worden uitgevoerd die nodig zijn voor invoering van de Omgevingswet per 1 januari (nu 1 juli) 2022.

- b. *Waar liggen nog risico's en kunnen deze risico's vóór 1 januari (nu 1 juli) 2022 worden opgelost?*

Een aantal actiepunten dat volgens de roadmap in uitvoering dan wel afgerond hadden moeten zijn, loopt (iets) achter maar niet dat dit leidt tot risico's die niet vóór 1 juli 2022 opgelost zouden kunnen zijn.

- c. *Hoe wordt de raad (nog) betrokken bij de invoering van de Omgevingswet?*

Uit de raad is een stuurgroep gevormd die tot en met de vaststelling van de Beleidskoers fysieke leefomgeving in 2020 heeft gefunctioneerd. De functie van deze stuurgroep was vooral afstemming en klankborden over het participatieproces voor de Omgevingsvisie. Daarnaast is de raad in verschillende sessies geïnformeerd over ontwikkelingen in het kader van de Omgevingswet, recentelijk nog over het omgevingsplan en de klantreizen.

- d. *Is de gemeentelijke digitale werkomgeving op orde om documenten (aanvragen en meldingen) vanuit de landelijke voorziening te ontvangen?*

De gemeente is gekoppeld aan het landelijk Digitaal Stelsel Omgevingswet en medewerkers zijn/worden opgeleid om met de software te kunnen werken. Aanvragen en meldingen kunnen vanuit de landelijke voorziening worden ontvangen.

- e. *Wat zijn de financiële consequenties (o.a. legesinkomsten, veranderingen financiële effecten) die de Omgevingswet meebrengt en hoe houdt de gemeente hier rekening mee?*

Op dit moment bestaat er nog geen inzicht in de structurele kosten die de Omgevingswet na 2022 meebrengt. In de loop van dit jaar kan de minister van BZK pas duidelijkheid bieden en dan zijn ook de standpunten hierover van VNG, IPO en Unie van Waterschappen bekend. Dit betekent dat de gemeente pas daarna inzicht heeft in de structurele kosten van de Omgevingswet na 2021. In de Perspectiefnota Omgevingswet 2021 staan voorstellen gepresenteerd voor extra financiële ruimte voor Uitvoering en doorontwikkeling Omgevingswet (gedurende vier jaren € 90.000 per jaar), voor het opstellen van

Omgevingsplannen (€ 100.000 per jaar tot 2029) en voor het opstellen van het Omgevingsplan Buitengebied (in totaal € 300.000). Hierover moet nog besluitvorming plaats vinden in de raad.

*f. Hoe worden medewerkers getraind (in kennis en kunde maar ook in houding en cultuur) om de nieuwe wetgeving toe te passen?*

Er mist nog een integraal opleidingsprogramma Omgevingswet dat een totaalbeeld geeft van de gewenste competenties en vaardigheden en voorziet in een opleidingstraject daarvoor. De medewerkers zijn wel incidenteel opgeleid (omgevingsplan, toepassen nieuwe software, nieuwsbrieven, Omgevingswetdagen) en er wordt gewerkt aan een integraal opleidingsprogramma Omgevingswet (3<sup>e</sup> kwartaal 2021).

Naast inhoudelijke kennis en vaardigheden vraagt de Omgevingswet ook een cultuuromslag van medewerkers: van “nee, tenzij...” naar “ja, mits...” en naar lokaal maatwerk. Het is erg belangrijk om ook hier expliciet aandacht aan te besteden, bijvoorbeeld vanuit het kader Werken vanuit de Bedoeling. In het Programma Omgevingswet komt deze cultuurverandering niet expliciet terug.

#### 4. Conclusies en aanbevelingen

Op basis van de bevindingen van het onderzoek en beantwoording van de onderzoeksvragen kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- Gemeente bereidt zich goed voor om per 1 juli 2022 de Omgevingswet verantwoord in te voeren. De gemeente ligt in grote lijnen op koers voor wat betreft uitvoering van de roadmap “Route 2022 voor gemeenten en uitvoeringsdiensten”;
- De digitale werkomgeving om de Omgevingswet uit te voeren is op orde, zowel intern als met de FUMO en de medewerkers volgen een opleidingstraject hiervoor;
- Er ligt nog geen nieuw dienstenarrangement met de FUMO en er bestaat nog geen inzicht in de kosten die dit arrangement met zich brengt;
- De transitie van de Omgevingswet is per 1 juli 2022 in de basis afgerond en kan daarna verder groeien naar het gewenste ambitieniveau;
- De transformatie (cultuurverandering) verkeert nog in het beginstadium en hierin zal nog volop energie gestoken moeten worden om van de Omgevingswet het gewenste succes te maken;
- De gemeente krijgt pas in de loop van dit jaar inzicht in de structurele uitvoeringskosten van de Omgevingswet na 1 juli 2022. Per ultimo 2020 resteert er nog een € 465.000 aan krediet voor uitvoering van het Programma Omgevingswet;
- De gemeente heeft al incidenteel geïnvesteerd in opleidingen en stelt dit jaar nog een integraal opleidingsprogramma op.

### Aanbevelingen

- Bied als college zo spoedig mogelijk inzicht aan de raad over de financiële consequenties van de Omgevingswet na 1 juli 2022;
- Ga als organisatie het gesprek aan met de medewerkers hoe zij denken om te gaan met het gedachtengoed van de Omgevingswet en hoe dit zijn plek kan krijgen in de organisatie (gewenste cultuuromslag).

5. Bestuurlijke reactie college van burgemeester en wethouders van de gemeente Heerenveen.

Op 7 juli 2021 is de reactie van het college ontvangen. Deze brief is als bijlage bijgevoegd.

Uiteraard zijn wij bereid om het onderzoek nader toe te lichten.

Met vriendelijke groeten,

Rom Afman, voorzitter Rekenkamercommissie Heerenveen